

ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И РОЛЯТА НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ

Доц. д-р Илияна Анкова
СУ „Св. Кл. Охридски“
iliana_ankova@feb.uni-sofia.bg

Резюме: Висшите учебни заведения (ВУЗ) са ключови институции, допринасящи за изпълнението на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г., приета от Организацията на обединените нации. Целта на настоящата работа е да се проучи как ВУЗ имплементират целите за устойчиво развитие в своята дейност. Затова е направено сравнително изследване на стратегиите на водещи университети в света и от България, свързани с внедряване на концепциите на устойчивото развитие в обучението, изследванията и управлението. Резултатите показват, че за българските ВУЗ тази посока на развитие е все още нова, но е необходима, за да бъдат те пълноправни участници в глобалния образователен процес.

Ключови думи: висше образование, стратегии, устойчивост.

THE ROLES OF UNIVERSITIES IN ACHIEVING GLOBAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Assoc. Prof. Iliyana Ankova
SU „St. Kl. Ohridski“
iliana_ankova@feb.uni-sofia.bg

Abstract: Higher education institutions (HEIs) are key institutions contributing to the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the United Nations. The aim of this paper is to examine how HEIs are implementing the Sustainable Development Goals in their operations. For this reason, a comparative study of the strategies of leading universities in the world and Bulgaria related to the implementation of sustainable development concepts in teaching, research and management is made. The results show that for Bulgarian HEIs this direction of development is still new, but is necessary for them to be full participants in the global educational process.

Key words: higher education, strategies, sustainability.

УВОД

Образованието се посочва като едно от най-мощните и ефективни средства за постигането на целите на Организацията на обединените нации (ООН) за устойчивост. Дейностите и експертният опит на университетите са от основно значение за справяне с различни и взаимосвързани предизвикателства, свързани със социалното развитие, опазването на околната среда и икономическия растеж. Университетите носят голяма отговорност за повишаване на осведомеността, натрупване на знания, развитие на технологии и инструменти за създаване на устойчиво бъдеще чрез образова-

ние, научни изследвания, разработване на политики, разпространение на информация и популяризиране. Висшите учебни заведения (ВУЗ) трябва да претърпят промяна, за да станат по-устойчиви, като същевременно са потенциалните носители на промяната, поради тяхната уникална роля в обществото. Те участват при адаптирането на стратегии и политики на национално и световно ниво, така че да отразяват целите на устойчивото развитие (ЦУР). От университетите се изисква да интегрират устойчивостта в своите стратегии и да допринесат за постигането на принципите на устойчивост чрез предоставяне на знания и решения, които подпомагат изпълнението на ЦУР, създаване (настоящи и бъдещи) последователи на ЦУР, включване на принципите на ЦУР в управлението на университета и ангажиране на обществеността по въпросите на ЦУР (SDSN Australia/Pacific, 2017).

Целта на настоящата статия е да се изследва как водещи университети от света и от България интегрират ЦУР в своите стратегии.

Методологическият подход включва преглед на литературата относно спецификите на стратегиите за устойчивост на университетите. Приложен е методът на качествения анализ на стратегическите документи, публикувани на интернет страниците на университетите за установяване на основните направления на дейността им в контекста на ЦУР. За подбор на университетите е направен преглед на тяхното представяне според класациите, отчитащи напредъка в областта на устойчивостта (специализираният рейтинг Impact Rankings, класацията QS World University Rankings: Sustainability, класацията UI GreenMetric World University Rankings). Извършено е проучване за установяване на българските ВУЗ, които имат стратегии, посветени на ЦУР и е изследван техният подход и инициативи, насочени към постигането им.

Проучването на добри практики за създаване на работещи стратегии, с които университетите допринасят за реализиране на ЦУР могат да послужат за стимул и на други български ВУЗ да насочат усилия в тази посока.

Статията е структурирана по следния начин: кратко литературно проучване относно стратегиите на университетите във връзка с устойчивостта. Втората секция е посветена на стратегиите, приложими от някои водещи, според международни класации, ВУЗ. В сравнителен аспект е направено проучване относно стратегиите за устойчивостта на българските университети.

Информационна база на изследването са официалните стратегически документи на избраните университети публикувани на техните интернет страници; статии в периодични издания, както и интернет страниците на международните рейтингови класации за отчитане приноса на университетите за постигане ЦУР.

ПО ВЪПРОСА ЗА СТРАТЕГИИТЕ ЗА УСТОЙЧИВОСТ НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ

Ролята на висшето образование за постигането на ЦУР е формално призната на Конференция на Организацията на обединените нации (ООН) за околна среда от 1972 г. По-късно разработването на Световния план за действие /“AGENDA 21“/ през 1992 г. в Рио де Жанейро за околната среда представи необходимостта от обществена ангажираност чрез установяване на новаторски справедливи глобални партньорства и създаване на нови нива на сътрудничество между държавите, ключовите сектори на обществото и населението на Земята (UNCD, 1992). Вземайки предвид това, ООН обяви периода 2005-2014 г. за десетилетие на образованието за устойчиво развитие, установявайки международен мандат за включване на принципи, ценности и практи-

ки за устойчивост във всички аспекти на образователните процеси. Този мандат изисква интегрирането на устойчивостта в образованието, изследванията, дейностите в кампусите и извън тях (UNESCO, 2005). В отговор на това обществено предизвикателство ВУЗ в световен мащаб започват да адаптират мисията и настоящите си практики, за да включат устойчивостта в своята дейност (Stephens, J.C., Graham, A.C., 2010). Направени проучвания (Berchin, I. et al, 2018) показват шест основни стратегически направления, които използват университетите, за да допринесат за постигането на устойчивост, а именно: институционална програма, обучение, изследвания, дейности в кампуса, ангажиране на общността, разпространение на резултатите и отчетност. Ръководните принципи, съпровождащи формулирането и изпълнението на стратегиите са етичност, прозрачност и мултидисциплинарност (фиг. 1).

1) Институционална програма – разработване и приемане на институционална програма за устойчиво развитие, която да е подкрепена от управлението на университета, преподавателите и служителите. Този ангажимент трябва да бъде включен в мисията и визията на ВУЗ, като се вземат предвид и политиките за многообразие и приобщаване, ангажирането на академичната общност в процесите на вземане на решения и превръщането на техните ангажименти в измерими показатели, които позволяват мониторинг и оценка на програмата.

2) Обучение – основната и най-важна роля на университетите. В своите стратегии, класираните в челните места в рейтингите за устойчивост университети са заложили промени, както в учебните планове и програми, като се засилва обучението, свързано с устойчивостта, но също така практически дейности, симулиране на проблеми от реалния живот, развитие на умения като критичното мислене и изграждане на капацитет за учене през целия живот.

3) Научни изследвания – втората по значение роля на университетите. Стратегиите са насочени към задълбочаване на научните изследвания, свързани с устойчивостта. Акцент се поставя от една страна върху засилването на взаимодействието с научни колективи от други страни, и от друга – прилагането на трансдисциплинарен и мултидисциплинарен подход при научните изследвания, в отговор на комплексността на концепцията за устойчивост.

4) Дейности в кампуса – кампусите се определят като среда за практическо обучение, като живи лаборатории, в които студентите са потопени. В този смисъл стратегиите на университетите са насочени към извършване на дейности за ефективно използване на водата (съхраняване на дъждовна вода, повторно използване на вода, намаляване на потреблението ѝ), енергийна ефективност (намаляване на потреблението на енергия, генериране и използване на възобновяема енергия), управление на отпадъците (правилно изхвърляне на отпадъци, рециклиране) и устойчиви сгради (зелени покриви, зелени стени) и т.н.

5) Ангажираност на общността – стратегиите включват инициативи на систематична база в кампусите и извън него с партньори от общността, като семинари, кръгли маси, доброволческа работа, предоставяне на екологични образователни услуги на местните общности.

6) Прозрачност и отчетност – публично оповестяване на резултатите от програмите и дейностите за устойчивост. Публикуването на доклади за устойчивост и изграждането на онлайн платформи за комуникация с обществото са важни елементи на този процес.

Фиг. 1. Стратегии за устойчивост във висшето образование

Източник: адаптирана по: Berchin, I. et al. (2018). The importance of International Conferences on Sustainable Development as Higher Education Institutions' strategies to promote sustainability: a case study in Brazil. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 171. Pp. 756-772. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.10.042>

Етиката в образователния процес преформатира ценностите и моралните значения, заложен в моделите на взаимодействие на хората помежду им, с околната среда, както и във визията им за бъдещето. Етиката на устойчивото развитие постепенно трансформира нашата цивилизация, въпреки сериозните социокултурни и етнически различия между народите.

Широкото мултидисциплинарно съдържание на устойчивото развитие предполага също така нови подходи за преподаване и справяне с предизвикателствата, като се вземат предвид сложните взаимовръзки между социални, икономически и екологични фактори.

Стратегиите в областта на устойчивото развитие и тяхното претворяване в конкретни дейности не остават незабелязани. През последните години започна процес на създаване на образователни рейтинги, които оценяват университетите в процеса на прилагане на устойчивото развитие. За сравнително кратко време те набраха популярност. Оценка от рейтингите дава възможност да се идентифицират лидерите, с най-голям принос към ЦУР, успешно прилагачи устойчиви практики във всички свои сфери на дейност. Заемането на високи позиции в международните класации прави университетите по-привлекателни на международния пазар на образователни

услуги както за студенти, така и за потенциални партньори. Познаването на стратегиите на водещите университети в тези класации дава възможност за изучаване на най-добрите практики и мотивира други университети да се движат по пътя на устойчивото развитие.

Специализираният рейтинг Impact Rankings засега е единствения, който към момента оценява представянето на университетите спрямо всичките 17 цели на ООН за устойчиво развитие. В класацията участва всеки университет, който предоставя данни за цел 17 „Партньорства за целите“ и поне три други ЦУР. Освен общото класиране се публикуват и резултатите за всяка отделна ЦУР. За 2023 г. (което е петото издание на класацията) са включени 1705 университета от 115 държави и региони, което е показателно за глобалния колективен стремеж за по-устойчиво бъдеще. На първо място в общата категория е класиран Университетът на Западен Синди (Австралия). Второто място е на Университетът в Манчестър (Великобритания), а третото място е за Кралският университет в Канада. (*Impact Rankings, 2023*).

Класацията QS World University Rankings: Sustainability е публикувана за първи път през 2023 г., като тогава са класирани 700 университета. На първо място е университетът Бъркли в САЩ, на второ място – университетът Торонто в Канада, а на трето място – университетът Британска Колумбия също в Канада (*QS World University Rankings: Sustainability, 2024*). Софийският университет „Св. Климент Охридски“ е класиран в рейтинга QS World University Rankings: Sustainability 2024, обявен на 5 декември 2023 г., като заема 711-720 място от 1403 класирани университета от Европа, Азия, Америка, Океания и Африка и 294 място от 403 класирани европейски университета (СУ „Св. Кл. Охридски“, 2023).

Класацията UI GreenMetric World University Rankings е публикувана за първи път през 2010 г. Тя сравнява политиките на университетите по света, свързани с устойчивото екологично развитие на кампуси и създаването на енергийно ефективен модел за управление на университета, отразяващ усилията за прилагане на екологични стратегии и програми. За 2023 г. на първо място е Университета Вагенинген в Нидерландия, на второ място – Университет Нотингам Трент (Великобритания), а на трето място – Университетът за приложни науки в Трир в Германия (*UI GreenCityMetric, 2024*).

Различните класации прилагат различни методологии за оценка на университетите. Рейтингите се различават доста съществено в набора и броя на оценяваните показатели, в системата на тегловните коефициенти и др. Това води до разлика в позициите на университетите от рейтинг до рейтинг. Въпреки всичко, все повече университети от различни страни включват в своите стратегии за развитие и приоритетни области на дейност задачата да участват в постигането на ЦУР, а също така увеличават изследователските, образователните и социалните практики за тяхното изпълнение.

СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ НА УНИВЕРСИТЕТИТЕ

Университетът на Западен Сидни (Австралия) построява стратегията си 2030 г. около 9 основни приоритета, в които са вплетени всичките 17 ЦУР. Предвид местоположението си, той се ангажира много силно с местните общности – аборигените и жителите на островите в протока Торес, като приемат техните знания и заедно развиват устойчиво бъдеще. Висшето училище привлича студенти от повече от 160 етнически групи. Голяма част от тези студенти са първите в семейството си, които посещават университет. Районът има едно от най-значимите градски популации от аборигени и жители на островите от протока Торес и университетът обръща специално внимание на подкрепата на техните стремежи.

Другите основни приоритети в стратегията за устойчивост на университета са свързани с опазването на биоразнообразието; развитието на устойчиви градове и подходяща инфраструктура, щадяща околната среда; дейности и инициативи за борба с климатичните промени; насърчаване агроекологични принципи за въвеждане и следване на справедливи системи при производството на храни; въвеждане на етични икономически и екологични взаимоотношения в икономическата дейност; използването на новите технологии, като изкуствения интелект в полза на устойчивото развитие; екологична справедливост и социално включване за справяне с неравенството в региона и сътрудничество с регионални, национални и международни организации.

Дейностите за изпълнението на основните приоритети са насочени към: 1) учебните програми, като акцентът е поставен върху въвеждане в обучението на курсове и програми, свързани с устойчивостта; 2) дейностите в капмуса, свързани с постигане на въглеродна неутралност до 2030 г.; 3) изследвания, насочени към въздействието на изследователския профил на университета върху ЦУР и затвърждаване на позицията му в класацията на Times Higher Education Impact Rankings; и 4) ангажираност – на база на натрупаните знания и опит, разработване на пътища за постигане на устойчивост в университета и работа с партньори от общността.

Дейностите на университета в приоритета, свързан с учебните програми се базират на приетият на институционално ниво Проект 21С, който представлява рамка, позволяваща гъвкава програмна архитектура, насърчаване на новаторска педагогика на партньорството и осигуряване на среда за изграждане на нови умения у студентите. Към момента три са основните вектора на проекта. Първият е свързан с трансформиране на учебните програми – стимулират се промени, насочени към възпитаване и изграждане на Бъдещи мислители, Глобални граждани, Иновативни предприемачи и Защитници на устойчивостта. Вторият е насочен към трансформиране на преподаването. Създаден е център за високи постижения в преподаването - място за споделяне на идеи и опит в преподаването, както и насърчаване на иновациите в преподаването. Третият вектор е насочен към предлагане на алтернативни възможности за допълване на основни квалификации чрез гъвкави кратки курсове, които бързо се изграждат/разгръщат/оттеглят, за да се пресекат с нуждите на индустриите и студентите.

Университетът на Западен Сидни има ясното задължение да планира и прилага дейности за по-устойчиво бъдеще в отговор на възникващи проблеми като изменението на климата, социалната отговорност, смекчаването на рисковете за околната среда и осигуряването на екологично съответствие. Той е организатор на Регионален експертен център за образование за устойчиво развитие. Партньорите са други образователни институции, организации, фирми, обществени групи и местни власти и работят заедно за справяне с най-големите предизвикателства пред устойчивостта в този регион, а именно преход към нисковъглеродна икономика; развитие на устойчиви общности; осигуряване на устойчивост на земеделието и продоволствена сигурност; и опазване на биоразнообразието и живота и чистотата на реките. Центърът е спечелил признание в Азиатско-Тихоокеанския регион.

Университетът се ангажира да си сътрудничи с местни, регионални, национални и международни общности, за да допринесе за тяхното икономическо, социално и екологично благополучие. Изследванията обхващат четири интердисциплинарни теми: образование и работа; околна среда и устойчивост; здраве и благополучие; и бъдещето на градския живот и обществото. В висшето училище работят редица центрове, специализирани в определени изследвания за постигане на ЦУР.

Университетът се е ангажирал в широка гама от програми, не само за собствения персонал и студенти, но и за местната общност. Много от тези проекти също са насърчавани чрез Регионалния експертен център за образование за устойчиво развитие. Ангажиментите варират от училищни програми до граждански научни проекти, всички фокусирани върху устойчивостта.

Стратегията на университет Бъркли в САЩ показва широк ангажимент към устойчивост в пет основни области: 1) климат и устойчивост – справедлив преход към устойчив кампус, чиста енергия и нулеви въглеродни емисии; 2) застроена и естествена среда – обновяване на съоръженията и инфраструктурата в кампуса, подобряване на екосистемите и биоразнообразието като неразделни компоненти на удобства в кампуса; 3) устойчиви услуги – управление на дейностите в кампуса и решенията за използване на ресурсите, за да бъде сведено до минимум въздействието върху околната среда; 4) насърчаване на човешкото и екологичното здраве – насърчаване на благосъстоянието и подобряване на достъпа до устойчиви и здравословни възможности за всички; и 5) култура и обучение – създаване на разнообразна и приобщаваща култура за устойчивост, интердисциплинарност на обучението. За всяка област университетът има разработени подцели, по които организира дейности и метрики с които да отчита изпълнението.

В областта на климата, университетът се ангажира с постигане на нулеви въглеродни емисии до 2050 г., намаляване на потреблението на енергия в сградите, преминаване на кампуса към 100% чиста енергия, намаляване на емисиите чрез използване на екологичен транспорт – велосипеди, електрически автомобили, метро, градски транспорт и др.

Кампусът на университета се състои от редица архитектурно значими сгради, но и ново строителство. Стратегията включва дейности за подобряване на екологичните показатели на новото строителство и ремонти, използването на земята чрез подобряване на екосистемите на кампуса и културното наследство с фокус върху открити и естествени земни площи. По отношение на използването на водата са включени дейности, свързани с намаляване на използването на питейна вода, използване на рециклирана вода, увеличаване на зелената инфраструктура за управление на дъждовни води.

Устойчивите услуги обхващат операции в кампуса, които оказват влияние върху целите за устойчивост по отношение на закупуване, управление на отпадъците и ежедневни дейности. Стратегията е насочена към ограничаване на използването на вредни химикали за поддръжка на сгради и терени, намаляване, повторна употреба, премахване на пластмаси за еднократна употреба, увеличаване на компостирането. Нов аспект на стратегията за устойчивост на университета е създаването на зелени лаборатории, като тяхната работа обхваща инициативи за намаляване на въздействието върху околната среда на лабораторните операции върху отпадъци, вода, енергия и материали.

Във връзка със здравето, висшето училище се фокусира върху просветителска работа, имаща за цел да осветли връзката между проблемите на околната среда и здравето. Заедно с това се предприемат редица инициативи насочени към осигуряване на възможности за здравословен и устойчив избор при консумирането на храни и напитки, намаляване на хранителните отпадъци и др. В стратегията е включен раздел „Здраве и уелнес“, който е насочен върху увеличаването на възможностите за гъвкави работни решения, подкрепа за психично здраве и разнообразни възможности за физическа активност.

В направлението „Култура и обучение“ стратегията три ключови области: 1) наука и изследвания – акцент на интегрирането на устойчивостта във възможностите за обучение, за да се повишат знанията и уменията на студентите относно устойчивост-

та и изследванията за околната среда; 2) разнообразие, равнопоставеност и приобщаване 3) ангажираност на студентите, преподавателите и служителите с множество дейности, за да се гарантира, че устойчивостта в кампуса е институционализирана (UC Berkeley, 2020)

Университетът Манчестър е разработил своя стратегия „Нашето устойчиво бъдеще“ за периода 2023-2028 г. Стратегията залага три основни цели – преподаване и обучение, научни изследвания и социална отговорност и две допълнителни – нулеви въглеродни емисии и ангажираност за постигане на ЦУР. В областта на социалната отговорност университетът си поставя за цел да развива партньорства, програми, подходи и системи, с помощта на които да бъдат подкрепени ангажиментите за екологична и социална отговорност на гражданските, националните и глобалните партньори. Чрез преподаването и обучението студентите на университета ще се научат да упражняват екологична, етична и социална отговорност. Научните изследвания са насочени към основните екологични предизвикателства, пред които е изправено човечеството през 21 век и след това. В допълнение към тези три основни цели, университетът декларира намерение да постигне нулеви преки въглеродни емисии до 2038 г. и се ангажира да споделя идеи, знания и изследвания, да вдъхновява дискусии и дебати, да работи в партньорство с персонал, студенти, външни общности и културни институции, за постигане на ЦУР.

Ключовите приоритетни оперативни области, които ще подкрепят амбициите на университета за устойчивост са: (1) строителство и ремонтни дейности – вграждане на устойчивост във всяко строителство, ремонт и дейност по поддръжка, като се работи за нулеви въглеродни емисии и премахване на други въздействия върху околната среда; (2) риск и устойчивост към промените на климата – осведоменост за климатичните рискове и устойчивост във всички дейности на университета; (3) снабдяване – дейностите и практиките, свързани с покупките подкрепят екологичните, социалните и икономическите приоритети на университета; (4) управление на ресурсите; (5) пътуване и транспорт; и (6) заедно с природата – идентифициране на възможности за увеличаване на зелените, охлаждащи и абсорбиращи пространства като отговор на адаптацията към изменението на климата. (The University of Manchester. 2023).

Стратегиите на водещите университети включват голям набор от политики и инициативи за постигане на устойчивост. Всички те имат организационни структури, които са ангажирани с устойчивостта на местно и регионално ниво и спомагат за провеждането на стратегията, чрез различни инициативи.

Направено от нас проучване на публикуваните на интернет страниците на българските университети официални документи, показват липса на стратегии, свързани с устойчивостта. Отделни стратегии, посветени на устойчивостта имат СУ „Св. Кл. Охридски“, Медицинският университет – София и Техническият университет – София. Класираните в разглежданите по-горе три рейтинги са СУ „Св. Кл. Охридски“ и Медицинският университет – София, а в страната към 2023 г. действат 51 университета. Това показва, че българските ВУЗ изостават в тази посока и липсва ангажираност към устойчивостта и постигането на ЦУР.

СУ „Св. Кл. Охридски“ има стратегия за устойчивост и вече има два доклада, отчитащи изпълнение.

Университетът вижда своя принос постигане на глобалните цели на ООН за устойчиво развитие в 4 основни направления. Първото е свързано с образователната и научно-изследователската дейност и насърчаване на приобщаваща и устойчива индустриализация и стимулиране на иновациите. Второто направление е посветено на

насърчаването на пълна и продуктивна заетост и достоен труд за всички, осигуряване на устойчиви модели на потребление и изграждане на глобални и национални партньорства за устойчиво развитие. Третото направление отчита приноса на университета за здраво и солидарно общество чрез осигуряване на здравословен начин на живот и стимулиране на благосъстоянието, постигане на равенство между половете, намаляване на неравнопоставеността във и между страните и подпомагане изграждането на ефективни, отговорни и приобщаващи институции на всички нива. Последното направление е с екологична насоченост и е свързано с предотвратяване на замърсяването, редуциране на емисии, отпадъци, енергия и суровини, енергийна ефективност и нови енергийни източници, опазване на водите, насърчаване на екологичните пътувания и екологична мобилност и опазване на биоразнообразието (СУ „Св. Кл. Охридски“, 2022).

СУ „Св. Кл. Охридски“ реализира своята стратегия чрез следните по-важни дейности: обучение на студенти, които да работят за приобщаваща и устойчива глобална икономика; включване на ценностите на глобалната обществена отговорност като част от академичните дейности, учебните програми и организационните практики; създаване на образователни продукти, материали, процеси и среда, които обучават на отговорно лидерство; научни изследвания, които подобряват разбирането за ролята, динамиката и въздействието на бизнеса върху устойчивостта; партньорство с бизнес лидери за определяне и предизвикателствата пред бизнеса във връзка с ЦУР и търсене на подходи за тяхното решаване; улесняване и подкрепа на диалога в обществото по критични въпроси, свързани с устойчивостта.

В университета има няколко студентски организации, които активно участват в дейности, свързани с устойчивото развитие. ВУЗ има работна група, която се занимава с въпросите за устойчивост. Участието на преподавателите и служителите в нея е на доброволна основа.

Стратегиата на Медицинския университет в гр. София за периода 2023-2026 г. е фокусирана върху следните приоритетни области: климатична неутралност до 2050 г.; създаване на Комисия по устойчивост към Ректората; ангажиране на студенти, персонал и местната общност в практически отговори на климатичните и екологични извънредни ситуации; оформяне на местния/регионален отговор на висшето медицинско образование на климатичната криза; приобщаващо и справедливо качествено образование и насърчаване на възможностите за учене през целия живот.

Медицинският университет е определили следните 7 ключови цели и свързаните с тях инициативи за изпълнение: 1) справяне с емисиите на парникови газове, свързани с потреблението на енергия в целия комплекс на МУ – София; 2) разбиране на отпечатъка от вредни емисии чрез разработване на методология и използване на инструмент за оценка на въглеродния отпечатък за университета; 3) превръщане в университетски лидер по отношение мобилности на студенти и преподаватели; 4) обучение и подкрепа на студентите да допринасят за по-устойчиво бъдеще; 5) повишаване на знанията на академичната общност относно предизвикателствата, свързани с устойчивостта и създаване на изследователски център за устойчивост; 6) интегриране на устойчивостта в образователните програми; 7) формиране на нова управленска структура, която да подпомогне постигането на визията за устойчивост на университета (МУ-София, 2023). Не беше открита информация за структура в университета, която да се занимава с устойчивостта.

Стратегиата на Техническият университет (ТУ) – София за периода 2023-2030 г. е построена върху постигането на ЦУР чрез прилагане подходите на технически мерки, устойчивост в образованието и устойчивост в науката.

За постигане на целите на стратегията, ТУ е определил следните по-важни стъпки: разработване на план за устойчивост, който включва конкретни цели и действия за намаляване на въздействието на ТУ – София върху околната среда и насърчаване на устойчивостта; интегриране на устойчивостта в учебните програми чрез предлагане на курсове по теми, свързани с устойчивостта, включване на устойчивостта в съществуващите учебни програми и насърчаване на изследвания и проекти, които се занимават с предизвикателствата на устойчивото развитие; намаляване на въздействието върху околната среда от дейността на ТУ – София чрез внедряване на енергийно ефективни технологии, намаляване на отпадъците, насърчаване на устойчиви възможности за транспорт и снабдяване с устойчиви продукти и материали; насърчаване на устойчиво поведение сред студентите и персонала чрез предоставяне на обучение за устойчивост, насърчаване на устойчиви практики като рециклиране и компостиране и стимулиране на устойчиво поведение чрез награди и признание; ангажиране с местната общност чрез изграждане на партньорства с местни организации за справяне с предизвикателствата, свързани с устойчивостта, насърчаване на инициативи за устойчивост в общността и предоставяне на образование и разпространение по теми, свързани с устойчивостта; количествена оценка и отчитане на ефективността по отношение на постигането на устойчивост за проследяване на напредъка, идентифициране на области за подобрене и представяне на получените резултати за устойчивост пред заинтересованите страни (ТУ София, 2023, с. 2). В стратегията са формулирани конкретни цели и са набелязани мерки за постигането на устойчивост в областта на енергията, транспорта, водните ресурси и отпадъците.

В ТУ – София функционира студентски офис за устойчиво развитие, което насърчава постигането на устойчивост и екологично отговорни практики в кампуса. Не открийме информация за управленска структура, която да е отговорна за устойчивостта.

Университетите в страната тепърва трябва да навлизат в полето на устойчивото развитие и да градят стратегии и политики в тази сфера. Прегледът на съществуващите стратегии показва, че българските ВУЗ са съсредоточили вниманието си към инициативи предимно вътре в кампуса и по-малко към общността. Тъй като безспорно огромният принос на университетите към ЦУР се реализира предимно чрез обучението, то и фокусът е върху адаптирането на учебните планове и програми. Другият по-важен фокус е върху по-ефективното използване на енергия и вода и рециклиране на отпадъци. Ангажираността с ЦУР се демонстрира и от наличието на специални структури в университетите, които да провеждат стратегията на практиката и подходящо финансиране. И в трите български ВУЗ няма постоянно действаща структура, като комитет, отдел и т.н., която да се занимава с политиката в сферата на устойчивостта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От документите на чуждестранните ВУЗ, които заемат водещи позиции в класациите за устойчивост може да заключим, че стратегиите за устойчиво развитие обикновено включват устойчив или „зелен“ кампус, трансформация на системата за управление, промени в образователния процес и изследователските теми, интензификация на взаимодействието с местните общности, обществените организации, държавните органи и бизнеса. Структурата на управление на тези ВУЗ е съобразена с провежданата системно политика за устойчивост.

Понастоящем устойчивостта до голяма степен не се поддържа от българските ВУЗ. Само три ВУЗ в страната имат отделни стратегии за устойчивост, като обхващат

им е сравнително тесен. В България настоящата институционална структура и финансиране на висшето образование пречат за развитието на устойчивостта. Поради това са необходими промени, вкл. в институционален аспект, които да стимулират устойчивото развитие на ВУЗ. Университетите трябва да възприемат проактивен подход, да преразгледат настоящите си управленски модели и да приемат новата им роля за популяризиране на устойчивостта чрез личен пример, така че да доведат до необходимата промяна за обществото. Тези институционални промени обаче ще се нуждаят от политическа подкрепа на правителствено ниво, тъй като висшите учебни заведения са неразривно свързани с външни фактори и се влияят от тях. Прави впечатление, че студентите в България не изостават от новия вектор на развитие. Създават клубове, участват в много инициативи, с които да подпомагат за постигането на ЦУР. Това е може би най-важната предпоставка да бъде впрегнат целия възможен ресурс на държавата и на университетите в подкрепа на младите хора и тяхната креативност, инициативност и желание за работа ще доведат до нови инициативи и ще спомогнат за развитието на стратегиите за устойчивост.

Този документ и разпространението на резултатите от него се подкрепят частично от Проект на Фонд за наука на Софийския университет N 80-10-130/16.04.2024 г. „Възможности и перспективи за развитие пред счетоводството и счетоводното образование в контекста на устойчивото развитие“

ЛИТЕРАТУРА

1. МУ-София. (2023). Стратегия за устойчиво развитие 2023-2026. <https://mu-sofia.bg/wp-content/uploads/2023/08/Strategia-za-ustoychivo-razvitie.pdf>. посетено на 01.03.2024 г.
2. Св. Кл. Охридски“. (2022). Стратегия за постигане на глобалните цели на ООН за устойчиво развитие за период от 2022 г. до 2027 г., https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/administrativna_struktura/normativna_uredba/strategii. (посетено на 01.03. 2024 г.).
3. Св. Кл. Охридски“. (2023). Новини и събития / Софийският университет е класиран в новия рейтинг на QS за устойчиво развитие. https://www.uni-sofia.bg/index.php/novini/novini_i_s_bitiya/sofijskiyat_universitet_e_klasiran_v_noviya_rejting_na_qs_za_ustojchivo_razvitie. (посетена 01.03.2024 г.).
4. ТУ-София. (2023). Стратегия за устойчиво развитие 2023-2030. <https://tu-sofia.bg/university/3112>. посетено на 01.03. 2024 г.
5. Berchin, I. et al. (2018). The importance of International Conferences on Sustainable Development as Higher Education Institutions' strategies to promote sustainability: a case study in Brazil. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 171. Pp. 756-772. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.10.042>
6. Impact Rankings. (2023). <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/impact-rankings-2023-methodology>. (посетена 01.03.2024 г.).
7. QS World University Rankings: Sustainability. (2024). <https://www.qs.com/qs-world-university-rankings-sustainability-2024-released/>. (посетена 01.03.2024 г.).
8. SDSN. (2017). Getting started with the SDGs in Universities: A guide for universities, higher education institutions, and the academic sector. Australia/Pacific, Melbourne: SDSN Networks. <https://resources.unsdsn.org/getting-started-with-the-sdgs-in-universities>. (посетена 01.03.2024 г.)

9. Stephens, J.C., Graham, A.C., 2010. Toward an empirical research agenda for sustainability in higher education: exploring the transition management frame work. *Journal of Cleaner Production*. 18 (7), 611e618. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.07.009>
10. UC Berkeley Sustainability Plan. https://sustainability.berkeley.edu/sites/default/files/uc_berkeley_sustainability_plan_2020_1.pdf. (посетена на 01.05.2024 г.)
11. UI GreenCityMetric. (2024). Methodology. <https://greenmetric.ui.ac.id/about/methodology>. (посетена 01.03.2024 г.).
12. UNCD, 1992. Agenda 21. In: *UN Conference on Environment and Development*. <https://doi.org/10.1007/s11671-008-9208-3>. (посетена 01.03.2024 г.).
13. UNESCO, 2005. United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014): International Implementation Scheme. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001486/148654e.pdf>. (посетена 01.03.2024)
14. University of Manchester. (2023). *Our Sustainable Future 2023-2028* г. <https://www.socialresponsibility.manchester.ac.uk/all-news/our-sustainable-future/> (посетена на 01.03.2024)
15. Western Sydney University, (2024). Sustainable Development Goals 2030. <https://www.westernsydney.edu.au/sustainable-development>. (посетена 01.03.2024 г.).